

3

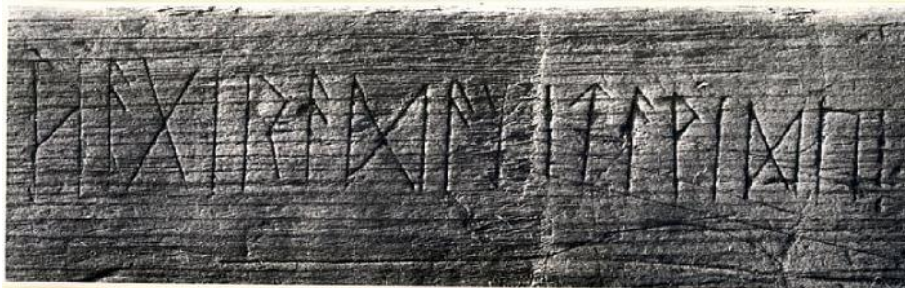
Hvor kommer mit efternavn fra?

De fleste er nysgerrige på, hvor deres efternavn kommer fra. De stiller fx spørgsmålene, hvor mange generationer, det går det tilbage, og hvordan det er opstået? Det gælder, hvis man har et "sen" navn (dvs. et såkaldt patronym), og hvis det ikke er et "sen" navn som Møller og Lind.

Efternavne kan være opstået på mange måder, men nogle af de vigtigste er:

- Et patronym er blevet taget som fast efternavn (alle "sen" navne)
- Et kaldenavn (fx efter lokalitet eller erhverv) er efterhånden blevet et fast efternavn
- Man har på et tidspunkt ansøgt om at få et mere eller mindre tilfældigt efternavn efter reglerne i navneloven, eller man har bortkastet et efternavn for at anvende et mellemnavn som efternavn
- Efternavnet er kommet fra udlandet sammen med en indvandret person.

I de fleste tilfælde skal man typisk afdække sin fædrene slægt for at finde tilbage til oprindelsen af efternavnet. Det er dog ikke altid muligt at finde den præcise årsag til efternavnet, da slægten bare kan have taget et navn, som de syntes godt om – og hvorfor de gjorde det fortaber sig i historien.

"Hagiraðar gjorde" står der med runer på den lille trææske fra Stenmagle (400 e.Kr.). Hagiraðar "den som giver gode råd" havde som de fleste danskere på den tid kun ét navn.

Hvad er et efternavn

Efternavnet er, som ordet angiver, det sidste navn i kombinationen af fornavn (fornavne) og efternavn. Efternavnet kaldtes tidligere slægtsnavn, men siden loven om personnavne af 1981 har "efternavn" været den officielle betegnelse. Slægtsnavn/efternavn dækker altså over det samme.

Oprindeligt havde befolkningen i Danmark ikke efternavne, kun kaldenavne (fornavne). Nogle af de første, der begyndte at tage faste efternavne, var adelen. Det var i det hele taget adelen, der blandt andet af hensyn til bevarelse af deres adelige privilegier, begyndte at gå op i slægtsforskning og deres familieforhold. I 1500-tallet skrev adelsdamer om deres slægt, og i 1581 udkom for eksempel en bog med Krabbeslægtens historie.

Derfor havde størstedelen af adelen allerede faste slægtsnavne, da Frederik den 1. i 1526 påbød den danske adel at antage "stadige tilnavne, således som det udi andre kristelige kongeriger skik er". De nye adelige slægtsnavne var ofte inspireret af slægtens våbenskjold, som for eksempel Gyldenstjerne.

Borgerskabet ville gerne efterligne adelen, og igennem 1600- og 1700-tallet bredte skikken med faste slægtsnavne sig til borgerstanden i de større byer.

Den almindelige bondestand havde endnu ikke faste efternavne. Det ses i kirkebogen ved børnenes dåb, hvor der ofte alene står det fornavn (kaldenavn), som barnet fik. Man havde dog brug for at kende forskel på dem, der fx hed Hans, og her blev de såkaldte patronymer anvendt. Det var en ældgammel skik at kalde sig ved fornavn og et patronym, så Peters børn kom til at hedde Petersen og Petersdatter. Efterhånden kom disse patronymer også i kirkebogen, men ikke som faste efternavne, da de skiftede for hver generation. Det er derfor ikke usædvanligt at se, at Hans Nielsen fik sønnen Niels Hansen, der fik sønnen Hans Nielsen, der fik sønnen Niels Hansen – det kan være ret forvirrende.

Tit var det ikke nok med betegnelsen Hans Jensen – dem kunne der også være flere af i samme lille område. Så kunne der blive tale om "Hans Jensen den ældre" og "Hans Jensen den yngre" eller man anvendte tilnavne efter lokaliteten, gården eller andet. De fleste tilnavne var arvelige, men ikke på samme måde som borgernes og adelens slægtsnavne. Hovedreglen var at sønnerne arvede faderens tilnavn, mens det sjældnere sås hos pigerne. Men tilnavnet kan også følge med gården. Den der ægtede en enke med gård, kunne få hendes afdøde mands tilnavn, og den der ægtede en kvindelig arving til en gård, kunne få sin svigerfars tilnavn.

No.	År og Datum.	Barnets fulde Navn.	Daabens Datum enten i Kirken eller Hjemme.	Foreldrenes Navn, Stand, Haandtering og Boepæl.	Faddernes Navn, Stand og Opholdssted.
N ^o 10.	L ^o 29 Septbr: 1816 -	Karen	L ^o 29 Septbr: Jensensdatter.	Hilmar til Gården den L ^o Jens, Jørgen den L ^o Hans, Hansdatter den i Gæstfrihed Medlem Anne Marie. D ^o Rindesen gift med: L ^o Hans den L ^o L ^o .	Gertine Marie, L ^o Hans Jensensdatter den L ^o Hans den L ^o Hans, Hansdatter den i Gæstfrihed Medlem Anne Marie. D ^o Rindesen gift med: L ^o Hans den L ^o L ^o .
N ^o 11	J ^o 14 Septbr: 1816 -	Maren	Jensensdatter J ^o 18 Septbr:	Hilmar til Gården den L ^o Jens, Jørgen den L ^o Hans, Hansdatter den i Gæstfrihed Medlem Anne Marie. D ^o Rindesen gift med: L ^o Hans den L ^o L ^o .	Gertine Marie, L ^o Hans Jensensdatter den L ^o Hans den L ^o Hans, Hansdatter den i Gæstfrihed Medlem Anne Marie. D ^o Rindesen gift med: L ^o Hans den L ^o L ^o .
N ^o 1	J ^o 9 Septbr: 1817	Anne	Jensensdatter J ^o 9 Septbr:	Hilmar til Gården den L ^o Jens, Jørgen den L ^o Hans, Hansdatter den i Gæstfrihed Medlem Anne Marie. D ^o Rindesen gift med: L ^o Hans den L ^o L ^o .	Gertine Marie, L ^o Hans Jensensdatter den L ^o Hans den L ^o Hans, Hansdatter den i Gæstfrihed Medlem Anne Marie. D ^o Rindesen gift med: L ^o Hans den L ^o L ^o .

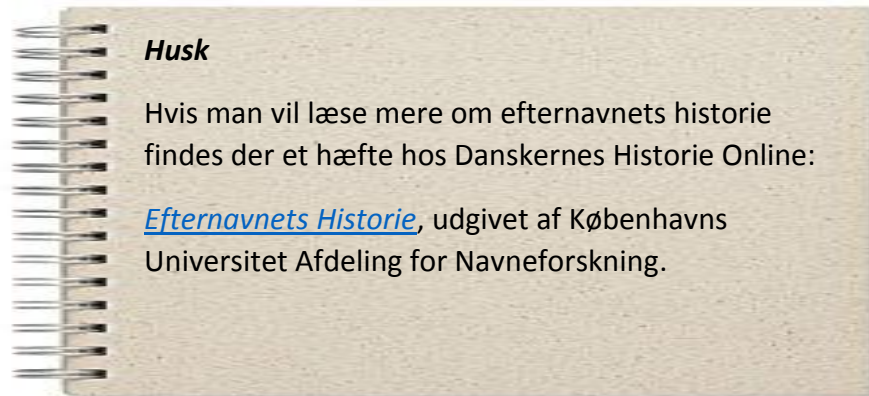
Præsten i Gårslev sogn, Vejle amt, var Hans Buhl. Han skrev i 1816/1817 kun pigernes kaldenavne i kirkebogen ved deres fødsler. Men der er ingen tvivl om, at de blev kaldt med deres patronymer Karen Jensdatter, Maren Christensdatter og Anne Iversdatter.

No.	År og Datum.	Barnets fulde Navn.	Døbets Datum enten i Kirken eller Hjemme.	Forældrenes Navn, Stand, Haandtering og Boepæl.	Bødernes Navn, Stand og Opholdssted.
10	1820	Anne Sorensdatter	10. Okt.	Jens Juhl Søren Petersen Anne Sorensdatter i Skovholt	Kiersten, Gaardmand Søren Andersen i Gaarup, Skole Pavelen Gaardmand Kiersten Skolepige Gaardmand, Gaardmand
11	1821	Karen Marie Andreasdatter	2. Jan.	Anders Andreas Berge Oluf Petersen Anne Anders datter i Gaarup	Kiersten, Gaardmand Hans Petersen Søren, Poul og Smith Gaardmand Hans Andersen, Skole, Gaarup

Et par år senere i 1820/1821 skrev Hans Buhl patronymerne i kirkebogen ved børnenes fødsel.

No.	År og Datum.	Barnets fulde Navn.	Døbets Datum enten i Kirken eller Hjemme.	Forældrenes Navn, Stand, Haandtering og Boepæl.	Bødernes Navn, Stand og Opholdssted.
6	1823	Søren Sorensen	9. Marti	Søren Sørensen Ellen Eskildsdatter Jens Buhl i Gaarup	Peder Sørensen, Skole datter, i Skole og Gaarup Hans Sørensen, Gaarup Peder Sørensen, Gaarup
7	1823	Søren Svendsen	14. ap.	Bechtel Sørensen Anna Maria Nielsdatter Jens Buhl i Gaarup	Jens Buhl i Gaarup Kiersten Sørensen, Skole af Høj, Skolepige Poul Sørensen, Gaarup
8	1823	Hans Buhl	22. ap.	Hans Buhl Christophersdatter	Anders Sørensen, Skole Gaardmand, Gaarup Gaardmand og Skolepige Buhl, Skolepige

Et specielt tilfælde var, da Hans blev født i 1823 (nr. 8). Præsten Hans Buhl skrev Hans Buhl som barnets navn, og det fulde navn var derfor Hans Buhl Jagd, da faderen var skolelæreren Hans Jagd. Barnet var tydeligvis opkaldt efter præsten, og det var præstens datter Stine Buhl, der bar barnet til dåben. "Jagd" var derfor et tilnavn, der tog karakter af efternavn.

Faste efternavne

I Sønderjylland var man begyndt at indføre faste efternavne i 1771, men for kongeriget blev der først i 1828 udstedt en "Forordning om Adskilligt, som i Henseende til Daaben bliver at iagttage", og i slutningen af § 18 støder man på denne simple navnelov: "Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære".

For at vejlede præsterne udsendtes samme år et cirkulære, hvori det fastslås, at barnefaderen selv måtte vælge om dette familie- eller stamnavn skulle være hans eget folkelige tilnavn, et ægte patronym dannet på den gamle måde eller navnet på familiens hjemsted, altså et stednavn. Blot skulle alle hans børn have samme slægtsnavn, og dette slægtsnavn skulle fortsætte i familien, med mindre man fik en bevilling til at ændre det. Året efter kom endnu et cirkulære, og det fastslog, at pige børns patronym for fremtiden skulle dannes med -sen og ikke som hidtil med -datter.

Selv om nogle valgte at tage et slægtsnavn efter fx gården, så gjorde det store flertal som de altid havde gjort, nemlig valgte at bruge deres patronym i kirkebogen som barnets familie- eller stamnavn (efternavn). Dermed fik man ikke nogen større variation i bondebefolkningens navnevalg, og mange hed derfor fortsat det samme.

I Sønderjylland ses det særlige fænomen, at børnene fik to efternavne, hvor det ene var patronymet, mens det andet var det faste efternavn. Således fik Niels Christensen sønnen Hans Nielsen Christensen, der fik sønnen Hans Hansen Christensen. Eller Gert Johansen fik sønnen Nis Gertsen Schmidt, der fik sønnen Gert Nissen Schmidt.

18.)

Bed den i § 13 befalede Anmeldelse, hvorved Faddersne opgives for Præsten, haver denne at paagte, at Ingen Uberettiget stedes til at være Daabsvidne; ligesom han og bør paasee; at intet upassende Navn, som Vedkommende kunde falde paa at foreslaae, gives noget Barn. Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære (*).

De sidste tre linjer i Forordning om dåb 1828 må være verdens korteste navnelov: "Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære".

I 1856 udstedte Kirke- og Undervisningsministeriet en såkaldt "rundskrivelse", et cirkulære til alle landets biskopper, om at det frie navnevalg var slut, og at det slægtsnavn man havde valgt efter 1828-forordningen, skulle være gældende for alle senere slægtled. Hermed var det

officielt slut med at give sine børn sit eget fornavn efterfulgt af "sen" som efternavn. Forordningen vakte enorm forbitrelse hos generationen af bønder født efter 1828, som nu var kommet i den alder, hvor de selv havde børn, der skulle navngives.

Modstanden mod 1856-cirkulæret voksede sig stærkere og stærkere som århundredet gik, og gav sig udslag i flere henvendelser til Rigsdagen. Nogle ville have det skiftende patronym genindført, andre ville have ret til at antage deres folkelige tilnavn som slægtsnavn. Men det var ikke muligt ifølge 1856-cirkulæret, da der ikke længere var frihed til at vælge nyt slægtsnavn.

Eksempel 1 – spring af patronym

Inge Rasmussen blev født i 1954.

Hendes far var Gunnar Rasmussen, født 1917.

Hendes farfar var Harald Peter Rasmussen, født 1891.

Hendes oldefar var Lars Christoffer Rasmussen, født 1865.

Hendes tipoldefar var Hans Rasmussen, født 1832.

Hendes tip2oldefar var Rasmus Hansen, født 1797.

Oprindelsen til efternavnet Rasmussen i denne familie var altså Rasmus Hansen, født 1797, hvis barn fik patronymet Rasmussen i 1832. Da denne selv fik et barn i 1865, var det faste efternavn blevet indført og blev dermed Rasmussen.

Eksempel 2 – sporing af patronym

Per Hundevad Andersen blev født i 1956.

Hans far var Ove Emanuel Hundevad Andersen, født 1921.

Hans farfar var Jørgen Andersen Sørensen, født 1879.

Hans oldefar var Niels Daugaard Sørensen, født 1840.

Hans tipoldefar var Søren Nielsen, født 1812.

Her er det faste familienavn faktisk Sørensen, stammende tilbage fra Søren Nielsens søn født 1840. Farfar hed Jørgen Andersen Sørensen, men da han aldrig brugte andet end "Jørgen Andersen" i daglig tale, fik han undtagelsesvis lov til at få børnene døbt "Andersen".

Brug af tilnavne

Hvis en familie i dag ikke fører et patronym som familienavn, kan efternavnet ofte føres tilbage til et tilnavn, som i 1828-1856 blev taget som fast familienavn. Tilnavnet som sådan kan dog gå meget længere tilbage i tiden.

Tilnavne kunne komme fra mange kilder. For eksempel ses der dyre- og fuglenavne som Bjørn, Hjort, Ravn etc., navne der gik på folks udseende som Grå, Hvid, Krøl etc. og navne på årstider og højtider som Høst, Jul og Vinter. Tilnavne, der blev givet for at fortælle, hvor folk var kommet fra, er også meget almindelige: Colding, Fynboe, Vendelbo, Skagbo, Tybo, Håning, Hannesbo, Morsingbo, Sallingbo og Furbo er eksempler på dette.

Derudover støder man på erhvervsbetegnelser som Smed, Kusk, Jæger og Skytte. Denne form for tilnavn findes hyppigst blandt husmænd, hvis far eller farfar har drevet dette erhverv. Endelig har stednavne en stor plads blandt de folkelige tilnavne. Det er navne på ejendomme og mindre topografiske lokaliteter vi møder her. Dertil kommer en række stedsbetegnelser, ord der betegner små variationer i terrænformationer som fx bjerg, bakke, banke, brink, høj, pold og knold.

Endnu en gruppe af tilnavne og senere familienavne kom for at give tilnavnet en latinsk eller græsk ikklædning. Dette kendes specielt fra det bedre borgerskab, præster, læger og andre uddannede. Et eksempel er Pontoppidan, der var dannet af det fynske stednavn Broby (bro = pons og by = oppidum på latin). Andre eksempler er Scavenius (Skagen), Fabricius (Smed), Paludan (Kærby), Bartholin (Bartholomæussen) og Ægidius (Giødesen).

Når man efter 1828 antog et fast efternavn, kunne det også være et helt konstrueret navn. Fx kom der en lang række efternavne ved at sammensætte første led fra Holm-, Sund-, Lund- osv. med andet led fra –strøm, -gren, -berg osv. Altså fx Holmberg, Lundstrøm, Sundgren m.fl. Også disse navne var typiske nye efternavne i borgerstanden.

For at finde oprindelsen til et sådant tilnavn fra 1800-tallet bliver man nødt til at følge navnet tilbage i slægten, typisk på mandslinjen. Dette kan godt have sine udfordringer fordi tilnavnet før 1828 ikke var fast, så det kunne springe generationer over, eller man "lånte" et tilnavn fra en anden del af familien.

Der findes et antal opslagsbøger, der beskriver oprindelsen til alle almindeligt forekommende efternavne, der ikke er patronymer. Særligt kan man fremhæve bøgerne skrevet af Georg Søndergård.

Tandlæge dr. Gustav Johannes Lind, stifteren af blandt andet kunstmuseet Trapholt, stammede fra Lindgården i Dalby sogn ved Kolding – slægten overtog gården i 1745.

Husk

Information om oprindelse af danske tilnavne (men det er kun teorier og ikke altid korrekte):

Danske for- og efternavne af Georg Søndergaard
(kan lånes på biblioteket)

Eksempel 3 – sporing af efternavnet Jagd

Peder Jensen var født ca. 1688 i Brejning ved Vejle. Han blev sømand, først på Samsø, og fra 1718 fik han borgerskab i Fredericia som sømand og fisker. Der var dog flere nogenlunde jævnaldrende i Fredericia på det tidspunkt med navnet Peder Jensen, fx ses en Peder Jensen Møller, i Danmarksgade boede maler Peder Jensen, i Riddergade boede hjulmand Peder Jensen, og i Vendersgade boede skomager Peder Jensen. Så da datteren Maren blev døbt den 22. september 1726, ses Peder Jensen første gang kaldt for "Peder Jensen Jagt". Med den baggrund, som Peder Jensen havde, er der ingen tvivl om, at tilnavnet "Jagt" blev givet til Peder, fordi han sejlede med et af de tre skibe af jagt-typen, der var i Fredericia på dette tidspunkt. Og navnet fulgte ham resten af livet og blev givet videre til hans drengebørn. Senere blev det ændret til ordet "Jagd".

Eksempel 4 – spring af efternavnet Roos

Den 25. juni 1716 blev følgende viet i Starup kirke: "Viet Mons. Andreas Roos af Haderslev og Jomfru Anna Boldig i Wandling". Her støder vi med sikkerhed på slægten Roos for første gang, og som det ses kom Andreas Roos fra Haderslev for at gifte sig ind på Roskæmmergård i Vandling.

Ud over at Andreas Roos på Roskæmmergård kom fra Haderslev ved vi ikke meget om ham. Hans far blev kaldt "Gamle Andreas". Det var ham, der i 1726 blev begravet fra sønnens gård. Der kunne være en forbindelse til den Andreas Jensen, der i 1635 fik borgerskab i Haderslev. Han kom nemlig fra byen Roost, der ligger i Arrild sogn. Tilnavnet Roos kunne derfor være affødt af dette bynavn – men det er kun et gæt!

Navneloven af 1904

I 1898 blev der nedsat en kommission bestående af tre universitetsprofessorer, der skulle undersøge "disse Tilnavnes nationale Betydning og Udbredelse". Allerede året efter, i 1899, udkom kommissionens betænkning "Dansk Navneskik" der kort og godt fastslog, at den danske navneskik "lider af at være ensformig, upraktisk og uskøn i en saadan Grad, at man vanskelig skal finde dens Lige andensteds", og som middel til at afhjælpe denne misere foreslog kommissionen en legalisering af de folkelige tilnavne.

Men regeringen ønskede også, at den del af befolkningen, der ikke havde folkelige tilnavne, kunne tage sig nye, faste slægtsnavne. Derfor blev en navneliste med 16.000 forslag til nye slægtsnavne udarbejdet. Listen bestod fortrinsvis af danske stednavne, der endnu ikke var taget i brug som slægtsnavne, nordiske stednavne og nordiske slægtsnavne. En hel del "stednavne" havde de lærde forfattere selv konstrueret.

I 1904 blev loven om navneforandring vedtaget. For et gebyr på fire kroner kunne man få navnebevis på sit nye slægtsnavn, og navnet blev så optaget på den liste over beskyttede eller "forbeholdte" slægtsnavne, som Justitsministeriet med mellemrum udsendte. Ingen andre kunne nu antage navnet uden slægtens samtykke. Det var altså om at komme først, og derfor ses i denne periode ganske mange, som benyttede lejligheden til at sikre sig et slægtsnavn for eftertiden.

I 1912 kom endnu en navnebog med forslag til 10.000 nye slægtsnavne, og man besluttede at forlænge lovens levetid endnu nogle år. Det har man så gjort med mellemrum indtil man i 1941 forlængede den på ubestemt tid.

Historiske ansøgninger om navneændring

Når man ser, at ens familie har foretaget navneændring, fx i kirkebogen, melder spørgsmålet sig: Kan man finde denne ansøgning og dermed finde ud af, hvor navnet kommer fra. Her er en kort vejledning til at finde sagen hos Rigsarkivet (se også kapitlet om Daisy).

1828-1848: Navneændring krævede en kongelig bevilling, som blev udstedt gennem Danske Kancelli. Alt efter personens bopæl søges i Sjællandske Justits- og Politidepartement eller i Jyskfynske Justits- og Politidepartement. Arkivserien kan hedde Register til registrant, Registrant eller Registrantsager. Ansøgningen kan indeholde en begrundelse for valg af navn.

1848-1903: Navneændring krævede en kongelig bevilling, som blev udstedt gennem Justitsministeriet 1. Ekspeditionskontor. Arkivserien kan hedde Register til registrant, Registrant eller Journalsager. Ansøgningen kan indeholde en begrundelse for valg af navn.

1903-1961: Navneændring kunne efter ansøgning meddeles af byfogederne, herredsfogederne og birkefogederne, fra 1919 af politimestrene. I København varetoges behandlingen af ansøgninger i hele perioden af Københavns Overpræsidium. Arkivserien kan hedde Navneforandringsprotokol eller Navneforandringsager/Navneforandringer. Bemærk, at ansøgningerne ikke nødvendigvis vil have en begrundelse for valg af navn.

6. December Jens Brix Olesen i Kirken
~~Jensen~~ 222 Nørsteds
Agner 1882.
+ H. Houhold til Børis fra Byg og Herredsf.
Legitimation for Navneforandring
af 21 December 1904. (17¹⁶⁵⁹
1908)

Jens Brix Olesen Jensen blev født i Vilsted den 19. december 1882 som søn af landmand Laust Jensen og hustru Johanne, født Jensen. Han tog navneændring efter loven af 1904 i 1908 fra Jensen til Agner. Der er en reference til sagen nr. 1659 af 1908 i VA (Viborg-arkivet journalsag 1659).

For navneændringer for København (dvs. Overpræsidiat) har Danskernes Historie Online skannet registrene til alle navneændringssagerne efter 1903. Derudover er en række andre kilder tilgængelige hos Danskernes Historie Online:

- Københavns Overpræsidium - Navnebog Nr. 1, 1903-1907
- Københavns Overpræsidium - Navnebog Nr. 2, 1907-1912
- Københavns Overpræsidium - Navnebog Nr. 3, 1913-1918
- Københavns Overpræsidium - Navnebog Nr. 4, 1918-1919
- Dansk Navneskik: Betænkning afgivet af den af Justitsministeriet den 4. Maj 1898 nedsatte Kommission (forberedende betragtninger til navneloven af 1904)
- Navnebog til Vejledning ved Valg af nye Slægtnavne (listen over nye efternavne, som man opfordrede befolkningen til at tage efter 1903)

Efternavne fra udlandet

Hidtil har vi beskrevet navne, som er opstået i Danmark, men det er et navn ikke nødvendigvis. Et efternavn kan også være kommet via en person indvandret til Danmark, på samme måde som det gælder for adelens navne.

Der er ret naturligt mange tyske slægtsnavne, der har fundet vej til Danmark på grund af århundreders tætte relationer til det nuværende Tyskland. Tyskland har historisk været det land, der har haft størst kulturel indflydelse på Danmark. Det danske hof talte tysk, danske og tyske forfattere, kunstnere og videnskabsmænd rejste frem og tilbage mellem de to lande, og tyske forfattere fik livslange pensioner af kongen i Danmark. Der var også århundreders tradition for indvandring af tyske håndværkere til Danmark, ikke mindst til København.

De tyske efternavne kunne fx være Thalbitzer, Tuxen, Wedell, Exner, Hoffmeyer, Fibiger, Friis, Neumann og Schack. Også traditionerne med slægtsnavne efter steder eller erhverv blev importeret med den tyske indvandring, fx Schmidt, Zimmermann, Müller, Holstein, Schneider, Fischer og Bern. En del af de tyskklingende navne er dog ikke indvandret til Danmark, men blev taget af danskere, der syntes, at den tyske variation lød bedre end den danske (Schrøder i stedet for Skrædder). I dag har omkring 4% af den danske befolkning efternavne med tysk oprindelse.

Tilsvarende ses der også svenske og norske navne, der er fulgt med deres ejermænd fra disse lande til Danmark. Nogle af disse er Bolin, Pettersson, Hedberg, Strandberg, Monrad, Skarsgård, Reidar og Tauson.

Også i Sverige og Norge anvendte man patronymer, og faste efternavne opstod også der ud af patronymerne. Men disse overlevede ikke tit i Danmark, hvor indvanderne hurtigt antog de danske varianter af patronymerne. Så Svensson blev til Svensen og Hansson til Hansen, og det blev derefter familiens faste efternavn i Danmark.

Et særligt eksempel er Panduro-slægten i Danmark. De stammer fra Isodoro Panduro under Napoleonskrigene. Han var menig i dragonregimentet Almanza, som han i året 1805 i en alder af 18 år havde ladet sig hverve til. Han kom med regimentet til Danmark og blev indkvarteret i Odense. Sammen med en anden dragon fik han 8. august 1808 til opgave at eskortere en fransk officer til Nyborg, men han kom ud for det uheld, at en hest sparkede bagud og brækkede hans

Gregersine Panduro. Barnebarn til Isodoro Panduro.

venstre ben. Han kom på lazaret, hvor han var, da den spanske hær afsejlede. Udskrevet fra lazarettet i Kerteminde fandt han arbejde på herregården Hverringe hos kammerherre Juel, og han blev gift med gårdmandsdatteren Marie Hansdatter. De fik en stor efterslægt i Danmark.

Som i andre tilfælde kan man undersøge herkomsten af efternavnet ved at søge anerne tilbage i tiden, typisk på mandssiden. Så støder man måske ind i en person, der er indvandret fra Tyskland eller andre steder fra.

Ansøgning om navneændring

Ønsker man selv at tage et nyt efternavn, kan dette gøres under forskellige omstændigheder. Det følgende er ikke udtømmende, men ofte anvendte muligheder.

1) Frie efternavne: Efternavne, der bæres af mere end 2.000 personer i Danmark er frie, og det er muligt at antage et sådan efternavn. Familieretshuset bekendtgør en gang årligt, hvilke navne der ikke er beskyttede. Bemærk, at et efternavn, der en gang har været uden beskyttelse, ikke senere kan blive beskyttet.

2) Beskyttede efternavne: Alle øvrige efternavne, der bæres af færre end 2.000 personer i Danmark, kan antages, hvis man får skriftlig tilladelse fra alle bærere af navnet. Det er selvfølgelig kun overkommeligt, hvis navnet er ret sjældent.

3) Familiemæssig tilknytning: Man kan tage et efternavn, hvis man kan dokumentere, at efternavnet har været båret af en af ansøgerens forældre, bedsteforældre, oldeforældre eller tipoldeforældre. Det er nødvendigt, at navnet officielt er skrevet i kirkebogen ved den pågældendes dåb – altså ikke blot var et uofficielt tilnavn. Man kan også tage et efternavn, hvis fx det er en stedforældres efternavn (med accept), er plejeforældrenes efternavn (med accept) eller hvis man har navnet som mellemnavn og det har karakter af efternavn (altså kasserer det nuværende efternavn til fordel for mellemnavnet). Man kan selvfølgelig også altid antage et efternavn, som man tidligere har båret.

4) Nye efternavne: Man kan også danne sit eget nye efternavn, hvis det ikke bæres af andre personer i Danmark. Der er dog en række betingelser til et sådant "opfundet" efternavn.

Man ansøger om et nyt efternavn via borger.dk. Det vil i de fleste tilfælde koste et gebyr, der i skrivende stund er kr. 660.

Husk

Alle frie efternavne findes på en liste på [Familiereetshusets hjemmeside](#). Der er i skrivende stund 200 frie efternavne.

Husk

Ønsker man et efternavn, der har været i familien til og med oldeforældrene, skal dette dokumenteres gennem de officielle navnekald i kirkebøgerne.

Konklusioner

Hvis man undrer sig over, hvorfra ens efternavn kommer, er den bedste metode til afdækning af dette, at søge sine aner tilbage i tiden, generation for generation. Det vil typisk – men ikke altid – være den mandlige linje af slægten, da efternavne i hvert fald tidligere blev givet fra faren til børnene.

Man skelner mellem efternavne, der kommer fra patronymer (ender på "sen") og efternavne, der er ikke-patronymmer.

Efternavne som er baseret på patronymer leder næsten altid tilbage til en ane med det fornavn, der indgår i patronymet. Tidligere fik alle børn et fornavn og blev desuden kaldt ved deres faders navn + "sen" eller "datter". Men fra 1828 til 1856 begyndte alle, der endnu ikke havde faste efternavne, at tage et fast slægtsnavn, og patronymet blev dermed "frosset fast" som et efternavn.

Efternavne, der ikke er patronymer, har typisk været et tilnavn i slægten, der fra 1828 blev taget som et officielt efternavn. Disse kan have mange forskellige udspring såsom stednavne, erhverv, øgenavne, gårdnavne m.v., og det er ikke altid muligt at finde baggrunden for et sådant tilnavn.

Med navneloven fra 1904 blev der åbnet for, at alle familier kunne tage et nyt efternavn mod et mindre gebyr. Mange søgte i de følgende år om et nyt efternavn for familien, og disse navneændringer vil normalt være anført i kirkebogen, nogle gange med henvisning til ansøgningen i arkivet.